

Kutatási beszámoló - Európa Kulturális Fővárosa 2019

Az Európa Kulturális Fővárosa 2019 címért folyó verseny már javában zajlik. Az első forduló nyertesei között találjuk Perugiát, míg a szintén umbriai Terni végül meggondolta magát, és nem nyújtott be pályázatot. A földrengés sújtotta L'Aquila pályázatát pedig az európai zsűri nem támogatta.

A szerencsés Perugia

Az Európa Kulturális Főváros 2019 címre aspiráló város eddig sikeresen vette az akadályokat. Öt másik szerencsés továbbjutóval (Cagliari, Lecce, Matera, Ravenna, Siena) együtt készülhet a jövő nyárra várható végső megmérettetésre.

Perugia, Basilica di San Domenico

A mintegy 171 ezer lakosú Perugia Közép-Olaszországban, Umbria tartományban, a Tevere folyó és a Trasimeno-tó fölé emelkedő hegyvidéken fekszik, Rómától 135 km-re északra. Gazdag történelmi és kulturális emlékekkel rendelkező város, a tartomány gazdasági és kulturális központja, turisztikai célpont és egyetemi székhely. A történelmi belváros kb. 450 méter magasan, 9 km hosszú etruszk és középkori városfallal körülvéve, a környező dombokra körpanoráma-kilátással, gyönyörű természeti környezetben épült, melyről Charles Dickens a Képek Itáliából (Pictures from Italy, London, 1846) című művében így emlékezik meg:

« Perugia, munita di grandi mezzi di difesa dalla natura e dalla mano dell'uomo, sorge improvvisamente su di un'altura »

A szinte teljesen épen megmaradt városkapukról elnevezett városrészek – Porta Sole, Porta Sant’Angelo, Porta S. Susanna, Porta Eburnea, Porta S. Pietro – közül az óváros legmagasabb pontja (494 m) a Porta Sole, melyet Dante is megénekelt (Isteni színjáték, Paradicsom, XI. ének):

« Intra Tupino e l’acqua che discende
del colle eletto dal beato Ubaldo,
fertile costa d’alto monte pende,
onde Perugia sente freddo e caldo
da Porta Sole; e di rietro le piange
per grave giogo Nocera con Gualdo. »

Tupino s ama víz közt, mely lezajlik
a dombról, melyet választott Ubaldo,
magas hegynék termékeny háta hajlik,
honnan Perugia felé száll az ártó
hő s fagy a Nagykapún; s mögötte renyhül
súlyos igában Nocera meg Gulado.

Perugia, Oratorio di San Bernardino

Az etruszkok által alapított Perusia Etrúria 12 etruszk városának egyike. Az i.e. IV-III. században épült, ma is látható etruszk városfal északi irányú kapuja (az i.e. III. századból való ún. Augustus kapuja) fölött látható felirat – Augusta Perusia – a város etruszk eredetű nevééről tanúskodik. Nem véletlen tehát, hogy Perugia az etruszk-kutatások egyik székhelye. A közelben található híres, 1925-ben alapított Università per stranieri a világ minden részéből érkező ösztöndíjasok felsőfokú képzését végzi az olasz nyelv és kultúra területén. A város másik, 1308-ban alapított egyeteme, az Università degli Studi di Perugia Olaszország egyik legrégebbi egyeteme, ma több mint 34.000 hallgatóval büszkélkedhet.

Rómából a Tiburtina állomásról közvetlen vonattal vagy autóbusszal lehet eljutni Perugiába. Ha vonattal érkezünk, akkor a Fontivegge főpályaudvar előtt induló helyi buszjáratral, vagy az állomástól pár lépésre található, 2008-ban épült, vezető nélküli minimetróval lehet kényelmesen és gyorsan feljutni az óvárosba. Ha távolsági busszal érkezünk, akkor a várfal alatt található buszpályaudvarról (Piazza Partigiani) mozgólépcső visz fel a XVI. században épült Rocca Paolina citadellába, amely már az óváros legfelső része. Innen, az Italia térről kezdhethetjük felfedező sétánkat. A tér (kis park) közepén emelkedik a város leghíresebb művésze, az itáliai quattrocento egyik kiemelkedő képviselője, Pietro Perugino szobra. Csodálatos kilátás nyílik a déli dombokra. Szép időben pedig kelet felé, az Umbria és Marche tartományok határán húzódó Appennino lejtőin Assisi is látható. Az óváros legfontosabb utcája, a Corso Vannucci innen indul, és a XIV-XV. században épült San Lorenzo katedrálishoz vezet, melynek érdekessége a főterre néző szabad szószerk. A Piazza IV Novembre nevezetessége a XIII. századi Fontana Maggiore, a reneszánsz előtti idők legszebb szökőkútja. A két koncentrikus, sokszögű márvány-medence finoman kidolgozott domborművei Nicola és Giovanni Pisano művészetét hirdetik. A szökőkút mögött magasodik a városháza, a Palazzo dei Priori. A térre néző homlokzata a XIII. század végén épült. Innen lépcsőn érhetjük el a híres Sala dei Notari középkori termet, melynek különlegessége a hatalmas belső árkáívek és a teljes belsőt díszítő freskók. Ma is az önkormányzat székhelye. Az épület hosszanti oldala a nyitott loggia zömök toronnyal a Corso Vannuccira néz. A földszinten a XV. században épült Collegio del Cambio, a pénzváltók székháza található. A Sala delle Udienze freskóit Perugino és iskolája (köztük a fiatal Raffaello) festette. A felső emeleteken a Galleria Nazionale dell'Umbria kapott helyet, amely teljes áttekintést nyújt az umbriai festészetről.

Perugia, Collegio del Cambio

Az óváros alaposabb megismerésében segítségemre volt Dott.ssa Adele Bevilaqua, aki Perugia Város Önkormányzata Kulturális osztályán az európai uniós projektek felelőse. Dottore Lucio Argano professzorral, a sikeres Európa Kulturális Fővárosa 2019 pályázat projektmenedzserével egy rövid interjút készítettem, akitől a kandidátúra elektronikus változatát is megkaptam.

A történelmi városközpont valamennyi látnivalóját egyetlen hétvége alatt nem lehet megismerni. Különlegességük miatt mégis szeretnék néhányat megemlíteni: Basilica di San Domenico, Basilica di San Pietro, Cappella di San Severo Raffaello és Perugino freskóival, Chiesa Nuova di San Filippo Neri, Tempio di Sant'Angelo, Oratorio di San Bernardino és a Régészeti Múzeum, melyben többek között a város területén és környékén feltárt számos etruszk sírból előkerült díszes urnák láthatók.

A közeli Trasimeno-tóhoz is sikerült eljutnom, s nagy szerencsémre ragyogó napsütésben élvezhettem a Perugia környéki természeti környezetet.

Perugia, mini metró

Az umbriai Terni meggondolta magát

Ternit a „Szerelmesek városa”-ként az egész világon ismerik. A város híres szülöttje és védőszentje Szent Bálint vértanú püspök, aki a III. században alapította meg a város első keresztény templomát, 273-ban mártírhalált halt Rómában, és itt őrzik földi maradványait a Basilica di San Valentino-ban.

Terni, modern városközpont

Perugiából érkeztem vonattal. Esős-szeles, hideg napot fogtam ki, így a város kissé barátságtalannak mutatta magát. A Dantéról elnevezett téren található modern pályaudvarral szemközt kiállított ipari emlékmű, egy 12.000 tonnás gépszobor-óriás emléket kíván állítani az egykor virágzó ipari és gazdasági központnak, mely országos jelentőségű kohászattal, acélgyártással vívta ki az „Acél városa” és az „olasz Manchester”-nevet. Az EKF történetében eddig már számos város használta fel sikeresen a címet arculata átformálására, új image kialakítására. A szerkezetváltásra kényszerülő Terni is hasonló lehetőséget láthatott a kulturális pályázatban. Amikor azonban nyilvánvalóvá vált Perugia és Assisi, a két nagyság összefogása, valamint hogy Umbria tartomány a Perugiassisi2019 pályázatot támogatja, a város meghátrálásra kényszerült, belátta, nincs esélye.

Terni, Barbarasa római lakótorony a Via Román

A pályaudvartól az egyik főutcán (viale della Stazione) vezetett utam a Tacito térre, ahol az azonos nevű szökőkutat éppen restaurálták, így a tér szépségéről csak feltételezéseim lehettek. A szökőkút az elektromos energia termelésére alkalmas víz erejét szimbolizálja. A tér északkeleti sarkát uraló impozáns épülettel (Palazzo del Governo) átellenben található turista információs irodában kapott ajánlások és térkép alapján indultam fölfedező utamra. A város

sétáló utcája a Köztársaság térre (Piazza della Repubblica) vezet, ahol a régi önkormányzati épület ma a városi könyvtárnak ad helyet. A közeli Európa téren a XV. században épült Spada palota ma az önkormányzat székhelye. A középkori városrészben található a Dóm, a Santa Maria Assunta katedrális. A Dóm mellett található műemlékvédelmi felügyelőség szakmérnöke körbevezetett a felügyelet kezelésében működő egyháztörténeti múzeumban, és különleges élmény volt számomra, hogy bepillantottam a restauratori műhelybe, és megtekinthettem a restaurálás alatt lévő műalkotásokat is. Megtudtam, hogy az utóbbi, mintegy két évtizedben a város állandó építkezési területté vált: a történelmi városközpont radikális átalakításon ment keresztül, minek következtében „három városközpont” jött létre: a római kori központ (Quartiere Clai), a középkori városközpont (Quartiere Duomo) és a modern központ (Piazza Europa – Piazza della Repubblica – Corso Tacito tengely).

Terni, Palazzo Spada, XV. sz.

A város gazdag kulturális életét bizonyítják az egész éven át tartó kulturális események, programok, fesztiválok. Ilyenek például a Szent Bálint-nap (Giorno di San Valentino), áprilisban a középiskolások irodalmi versenye (Certamen Taciteum), júniusban a Vizek ünnepe (Festa delle acque) a Marmore vízesésénél, júliusban a „Villalago Makes Music Festival”, szeptemberben a kortárs alkotóművészet nemzetközi fesztiválja, az „Es. Terni”, novemberben a CortoFonino Fim Festival, mely a modern mobiltelefonnal készült legjobb rövidfilmeket díjazza.

A várostól 7 km-re található vízesést (Cascata delle Marmore), mely római kori mérnöki munka eredménye, a rossz időjárás miatt nem tudtam felkeresni. (Vízből azonban jutott bőven, hiszen szinte folyamatosan érkezett fentről.)

Terni, Obelisco Lancia di Luce

A földrengés sújtotta l'Aquila újjászületését nem támogatja a zsűri

A 110 ezer lakosú L'Aquila az Aterno folyó völgyében fekszik, a Gran Sasso d'Italia lábainál. A várost II. Frigyes német-római császár alapította a XIII. század első felében, az ókori Amiterum helyén. A városalapításról Buccio di Ranallo da Poppleto így emlékezik meg a krónikájában (Cronica):

« Gridarono tutti insieme:

Facciamo una città così bella che nessun'altra nel regno le si possa paragonare »

L'Aquila, Vár, háttérben a Gran Sasso d'Italia

Abruzzo tartomány székhelyét 2009. április 6-án hajnalban 6,3-as erősségű földrengés rázta meg, több mint 300 halálos áldozatot követelve. 4,5 évvel a tragikus esemény után, a 2013. szeptember 20-i határidőre L'Aquila is pályázatot nyújtott be az Európa Kulturális Fővárosa 2019 cím elnyerésére, mert e különleges kulturális projektben látja a katasztrófából való lelki és fizikai újjáéledés lehetőségét. A kandidatúrában egyértelműen feltett kérdésre „L'Aquila 2019: diritto o dovere?”, megadják a választ is. Nemcsak joga van a városnak a pályázáshoz és a cím elnyeréséhez, hanem a kormánynak és az európai intézményeknek kötelességük megadni ezt a lehetőséget, szolidaritást vállalni, részt venni e hatalmas kihívásban; azért is, mert így az EKF történetében először dél-olasz város viselheti majd a kitüntető címet. A rekordszámú, 21 pályázó város közül mindössze 6 jutott tovább a második fordulóba. L'Aquila újjászületését az európai zsűri ilyen módon mégsem támogatta.

A római kutatóintézetben, ahol hathetes ösztöndíjamat töltöttem, Dott.ssa Laura Genovese, aki az itteni egyetemen doktorált, alaposan felkészített a látogatásra. A látvány azonban, amely fogadott, mégis teljesen felkavart.

L'Aquila, beárványozott utca

Diákáldozatokra emlékezve

Rómából busszal érkeztem egy hideg, fagyos, de napsütéses decemberi napon. Már messziről lehetett látni a Gran Sasso d'Italia közel háromezer méter magas havas csúcsait. Az óváros északi bejáratát jelzi az 1931-es években épült, jelenleg restaurálás alatt álló Fontana Luminosa szökőkút. Itt lehet felsétálni a Várhoz (Forte Spagnolo), melyet Don Pedro de Toledo nápolyi spanyol alkirály 1534-ben építtetett. Mivel a természeti katasztrófa során az Abruzzo Nemzeti Múzeumnak otthont adó erődítmény bejáratí homlokzata is megrongálódott, jelenleg nem látogatható. A Corso Vittorio Emanuele főutcán jutottam el a történelmi belváros főteréig. A korzó elején csupa elhagyatott, állványzattal borított, lezárt épület fogadott. Helyi lakossal alig találkoztam, inkább csak néhány turista nézelődött az ijesztő környezetben. A főtér sarkán álló, ugyancsak erősen felállványozott árkádok alatt kiállított 38 színes, képes információs táblán tájékozatta az önkormányzat a város lakóit, hogy hol, milyen munkálatok (elsősorban középületek, templomok helyreállítása) fejeződtek már be, vagy vannak folyamatban, illetve kerülnek sorra önkormányzati, állami támogatásból vagy magánadományoknak köszönhetően. Az óváros egyetlen látogatható temploma, a Dóm téren található, erősen megrongálódott, beszakadt kupolájú Chiesa di Santa Maria del Suffragio helyreállítását a francia kormány is támogatja. A XIII. században épült katedrális az 1703-as földrengés után újjáépítették, legutóbb szintén erősen megrongálódott, de XIX. századi homlokzatát már restaurálták. Az 1472-ben, reneszánsz stílusban épült Basilica di San Bernardino helyreállítása még javában tart, de a főhomlokzata már ismét a régi fényében pompázik. Nem véletlen, hiszen zarándokhely, itt őrzik a szent ereklyéit. A templomhoz vezető, a XVIII. századból való széles és meredek lépcsőn lesétáltam a völgyben található XIII. századi Santa Maria di Collemaggio templomhoz. 1288-ban Pietro da Morrone remete elhatározásából felépült románkori mestermű zarándokhely, egyben a város szimbóluma is, hiszen a remetét V. Celesztin néven éppen ebben a bazilikában emelték a pápai trónra 1294. augusztus 29-én. Nemcsak az 1703-as, hanem a legutóbbi földrengés után is újjá kellett építeni. A nyugati főhomlokzat már teljes szépségében tündökölt érkezésemkor. L'Aquila másik szimbóluma, a 99 fejű kút, ma is működik. 1272-ben kezdték építeni, s az évszázadok során többször bővítették. Az utolsó 6 kútfej hozzáadásával, 1871-ben érte el a bűvös 99-es számot. Visszapaszkodtam az óvárosba, és a Via XX Settembre déli főúton csupa erősen megrongálódott épület látványa fogadott. Egyikük különösen megdöbbentett: egy diáktárház félig leomlott, nyitott oldala és az előtte húzódó kerítésfalra rögzített, emlékező plakátok, baráti üzenetek, fotók, virágok és egyéb személyes tárgyak ma is borzalommal töltik el az arra látogatót. Tovább sétáltam a magasabban fekvő városrészekbe, és mindenütt elhagyatott, félig összedőlt, beomlott, vagy erősen aládúcolt, beállványozott házakkal találkoztam. A kihalt utcákon bolyongva szinte magam is átéltem a földrengés okozta borzalmakat. Elgondoltam, hogy L'Aquila, mely az évszázadok során többször is természeti katasztrófa áldozata volt, amelyben mindannyiszor az élni akarás kerekedett felül, és újjá is épült, minden bizonnyal most is mindent megtesz, hogy újra élet legyen a városban. Mert hiszen már láthatóak az újrakezdés jelei: néhány palota és templom helyrehozott homlokzata már ezt tükrözi. Hosszú éveknél kell azonban elteltie még ahhoz, hogy az egyik felállványozott palota homlokzatát borító óriásplakát hirdette mondat valóra váljon: „L'Aquila rinasce”.

Basilica di Santa Maria di Collemaggio helyreállítva

További képek a [Galériában](#) találhatóak.

Jelen beszámoló a Campus Hungary (rövid tanulmányút) ösztöndíj támogatásával készült.

Slama Györgyné Börösök Gizella